

{הקדמה}

החפץ חיים בהקדמה לליקוטי הלכות במסכת כריתות בענין כפרה על עבירות של כרת וחטאת וספק כמו אשם תלוי, וע"ש דלימוד התורה מועיל יותר לטהרת הנפש מכל התיקונים, ובדאי כשילמוד אדם כל המסכת דמיירי בענין חיוב כרת וכל הדינים המסתעפים בודאי מועיל מאד, ובפרט כשילמוד עד שיהיה בקי בה בודאי יועיל לנפשו הרבה מאד להטהר ולקדש נפשו בקדושה יתירה, וע"ש מדברי יסוד ושורש העבודה (שער הכולל) בשם האריז"ל שיש ללמוד מעניני העבירה לכפרה מן כרת וכו', ע"ש.

{חילוקים בין כרת למיתה ביד"ש}

בתורה מצינו עונש כרת ומיתה בידי שמים, מלבד מיתות ב"ד, ומבואר בכמה מקומות דכרת היינו שמת בקיצור שנים, ורק החילוק בין כרת למיתה, ע' תוס' יבמות ב, א באורך מגמ' מו"ק (כח, א) דכרת מנ' עד ס' [חוץ משנת נ"ב שהוא מיתת שמואל], ומיתה בשנת ס'. אבל הביאו מירושלמי בביכורים (ב א) מבואר דכרת אינו מגיע לחמישים שנה וכן מיתה ביד"ש כתבו התוס' בשבת (כה, א) דלירושלמי היינו עד ששים.

ולמעשה גי' ר"ח בגמ' במו"ק, וכ"ה דעת כמה ראשונים, ע' ספר הישר לר"ת סי' תלג, ורמב"ן בספר תורת האדם בשער הפטירה, מבואר כמש"כ שם התוס' בשבת דמיתה בידי שמים אין שיעור קצוב אלא מת מוקדם יותר מחמת עבירה זו.

והנה, שיטת רש"י בכמה מקומות כאן ד"ה פסח ומילה, (וכ"כ בכמה מקומות וביניהם בשבת כה, א, וביבמות נה, א ועוד וכן עה"ת פרשת לך לך) דיש חילוק אחר ביניהם, וזה דכרת הוא וגם זרעו נכרת, וזהו עונש של ערירי שמצינו בפסוק, ואילו במיתה ביד"ש רק בו ולא בזרעו, ותוס' שם ריש יבמות ועוד מקומות חלקו עליו, אבל מצינו בהרבה ראשונים כרש"י, וביניהם גם רגמ"ה כאן וכן בערוך בשם ר"ח, ורבינו יונה בשערי תשובה ש"ג אות קז.

{מה חמיר טפי}

וכפשוטו מבואר בגמ' שם במו"ק דכרת חמור יותר ומת מוקדם יותר, וכן לרש"י כרת חמור יותר אף בבניו, ויש גמ' מפורשת לזה בחולין (לא, א) דאם איסור כרת מותר כ"ש איסור מיתה, אבל בגמ' פסחים (לב, ב) יש שו"ט בגמ' בדין זה איזה חמור טפי, ולמסקנא מבואר נמי דכרת חמור יותר ממיתה. וכ"ה ברמב"ם בפיה"מ רפ"ב דאבות בחילוקי דרגות דכרת חמור טפי, וכן בפיה"מ בסנהדרין (ט, ו). וכבר שאל א' להרי"ד (שו"ת הרי"ד סי' צו) מה חמור טפי, והשיב כמסקנת הגמ' בפסחים דכרת חמיר טפי. אולם מצד שני בכסף משנה (ביאת מקדש ד, ד) מבואר דיש חומר במיתה מה שאין בכרת, והביא לשון רבינו יונה (שערי תשובה ש"ג סי' קז) דבמיתה גם בהמות שלו מתים וכו', ע"ש. והאריכו בדבריו במשנה למלך שם וכן בשער המלך שם. וכבר הביאו דקרבן אהרן בפירושו לתו"כ ריש פרשת ויקרא כתב להדיא דלמסקנא מיתה בידי שמים חמור טפי, וכבר תמה המג"א בפ' זית רענן (ויקרא כב, א) עליו, וכן במנח"ח (מצוה קטו) ובפרי מגדים בתיבת גומא פרשת ויקרא סי' ב' ועוד. ובאבני מילואים (סי' קעז סק"א) כתב עפ"י דברי הק"א להלכה דאין קידושין תופסים בחייבי מיתות כ"ש מחייבי כריתות דחמור טפי, ע"ש.

{מה הדין חייבי מיתות שלקו האם נפטרו כמו חייבי כריתות}

שלושים ושש כריתות בתורה. ע' קול הרמ"ז למה ליכא משנה מסודרת לפרט כל חייבי מיתות, וכתב דהוא בידי שמים ואינו נוגע לבידי אדם, אבל כריתות נוגע לבידי אדם דמבואר במכות (כג, א) דכל חיי"כ שלקו נפטרו מידי כריתתן.

ונקט בפשיטות דדין זה רק בכרת ולא במיתה וכן נקט בפשיטות בחי' חת"ס בשבועות (ז, א). אולם אין זה פשוט והוא מחלוקת גדולה בראשונים, דברמ' בפיה"מ במכות שם מפורש דדין זה גם במיתה ביד"ש, וכן מבואר ברמ' בספר המצוות שורש יד. וכן כתבו בר"י קורקוס ורדב"ז. אבל בתוס' בשבועות יז, א מבואר שנקטו כרמ"ז דדין זה רק בכרת בלבד, וכמו שדקדק ביד מלאכי אות שמא בדבריהם.

ובערל"נ העיר שעוד לא מצא ראיה לדין זה, ובאחיזעזר (אבהע"ז סי' כ אות ז) העיר דברמ' מפורש דגם במיתה אמרינן כן. אבל למעשה בתוס' כפשוטו חולקים וכמש"כ הרמ"ז.

אולם למעשה בסוף ימיו כתב הערל"נ עצמו בהגהותיו על ספר רי"ץ גיאות להלכות יו"כ, דאחר הדפסת ספרי ראיתי ברמ' במכות דגם במיתה כן, וכן למד בדברי הרי"ץ גיאות שם דגם מיתות נמי בכלל זה.

### {בדין כרת מדברי קבלה}

שלושים ושש כריתות בתורה. כתב הערל"נ לדקדק בלשון זה דרך אם הכרת הוא מה"ת אז יש חובת חטאת בשוגג, אבל מצינו חיי"כ מדברי קבלה כמו בועל ארמית בסנהדרין פב, א והתם ליכא שוגג, וזהו הדקדוק של כרת בתורה.

ובאוצר חידושים כאן הובא מהגר"ח שנתספק אם באמת הוא עונש כרת כמו שאר העונשי כרת או רק מציאות דיכרת מן העולם ולא בדין עונש כמו דיני התורה. והוכיח מדברי המ"מ (איסורי ביאה יב, ו) דגם בכרת זו אם יש בו מלקות נפטר מידי כרת ובע"כ הוא עונש של כרת. ומ"מ אינו בכלל המשנה לחיוב חטאת וכו' דבמשנה תנן להדיא רק ל"ו כריתות בתורה, וכמש"כ הערל"נ. וע' בספר דברי הר"ב ח"ב ליקוטים סי' כד אריכ"ד בגדר כרת של דברי קבלה.

### {דין כרת בנערה המאורסה}

הבא על אשת איש. כפשוטו מיד בקידושין היא אשת איש ובכרת. אבל בתוס' הרא"ש ביבמות (לד, א) הביא מרבו מהר"ם מרוטנברג שכתב בדין נערה המאורסה דודאי היא כאשת איש אבל אפשר אין בה כרת ונפק"מ דאין בה חטאת בשוגג. וכתב הרא"ש דבאמת גם במשנה כאן לא מצינו כן בנערה המאורסה דלא תנן אלא אשת איש.

ובערל"נ תמה על ראיית הרא"ש דהרי תנן כרת של אשת איש וזה כולל נערה המאורסה ומהיכ"ת צ"ל בפנ"ע. ובאבני נזר (אבהע"ז ח"א סי' ג סק"ב) ועדו כתבו דלר"ל להלן (ד, ב) חלוקה של מיתה שמה חלוקה וחייב ב' כריתות, א"כ כאן נמי באשת איש ונערה חייב שתיים דחלוקים במיתה דנערה בסקילה וא"א בחנק, ומאחר דחייב שתיים הו"ל לומר נערה המאורסה בפנ"ע.

ורק בעיקר דברי המהר"ם צ"ב למה נאמר כן דאין בה כרת, וע' חשק שלמה דנערה יצתה לידון בדבר החדש בסקילה. אך העיר מתו"כ (ויקרא א א) דמפורש דגם בנערה יש בה כרת.

ועוד העירו האבנ"ז ועוד דלדברי המהר"ם צ"ע למה אין קידושין תופסים בה הרי אין בה כרת.

ולמעשה כפשוטו הוא דעה יחידאה וברמ' מבואר דגם בנערה יש כרת, וכן דקדק הרש"ש בסנהדרין (נא, ב) מדברי רש"י עה"ת (דברים כג א) דלא מצינו בתורה עבירה של מיתת ב"ד בלי כרת, ובע"כ נערה בכרת דיש בה מיתת סקילה.

ובמהר"ח או"ז (סי' קסד) כתב דמהר"ם עצמו שוב חזר בו, וכנראה למד כן מדברי המהר"ם בתשובה (סי' קנא) ע"ש.

### {שיטת היראים בכרת של שואל אוב}

בעל אוב. בתורה באמת יש ב' איסורים שונים, לעשות מעשה אוב, וגם לשאול באוב, ופסוק של אל תפנו אלא האובות הוא למעשה אוב ע' רש"י במשנתנו, ורמ' (ל"ח ח) וזה בסקילה וכרת.

ואיסור לשאול באוב בסנהדרין סה, א והוא באזהרה, ומקורו בפרשת שופטים לא ימצא כן וכו' שואל אוב וידעוני. ויש מחלוקת ראשונים במקור האיסור, דהרמ' (ע"ז יא, יד) כתב כנ"ל, אבל רש"י להלן (ג, ב) כתב דגם מקורו של מעשה אוב הוא מלאו זה, וע' ברכת הזבח שהגיה ברש"י. אבל ביראים (סי' רעב) כתב להיפך דגם שואל אוב הוא בכלל אל תפנו אלא האובות, ע"ש.

ומכאן זה כתב היראים חידוש גדול (רעב רעג) דאפי' אם שואל אוב אין בו מיתה אבל כרת יש גם לשואל אוב, והוא כשיטתו שם דקאי על לאו של אל תפנו, ע' תועפות ראם שתמה א"כ יש ל"ז כריתות בתורה, וכתב דבע"כ אינו בכלל המנין כמו שלא שנינו ידעוני בפנ"ע, או משום שאין בו לאו בפנ"ע דבלאו א' נאמרו, או שאין בו מעשה ע' להלן, אבל אה"נ יש ל"ז כריתות לשיטתו.

### {שיטת רש"י דאין קרבן אלא במקום לאו}

ברש"י ריש פירקין האריך טובא להביא לאו מיוחד בכל עבירה ועבירה, וכבר תמהו הראשונים, ע' תוס' זבחים (קו, א) וכן בשטמ"ק כאן אות א, דכפשוטו דבריו נסתרים מגמ' במכות (יג, ב).

וכתבו התוס' בכמה מקומות דא"כ מבואר להדיא דכרת וקרבן א"צ לאו, ואדרבה מפורש דגם פסח ומילה בעצם יש דין קרבן, ורק לא הוי דומיא דע"ז, ובע"כ אינו לאזהרה ולכן יש מלקות ולא הוי לאו דניתן לאזהרה מיתת ב"ד. ולכן תמהו על רש"י למה הוצרך שיש לאו בכל עבירה, אם אך הוא עבירה של קום ועשה חייב כרת וקרבן. ובאמת תוס' בשבועות (יח, ב) מבואר נמי כרש"י דבעינן לאו לכרת וקרבן וצ"ע מגמ' במכות.

וביישוב שי' רש"י כתבו כמה אחרונים, (כבר האריך כן רעק"א בשו"ת תנינא סי' קיח ובחי' רעק"א ב"ק קה, ב, וע' אור שמח סנהדרין פי"ח ה"ב, מהרי"ל דיסקין (תורת האהל ע' כח) משנת ר' אהרן (נדרים סי' ו

אות יג) ועוד) דיעויין בגמ' יבמות (ח, ב) דמבואר דכל הגמ' דפסח ומילה אין קרבן דומיא דע"ז הוא רק לרבנן, שהם דרשו עיקר המקור דחטאת במקום כרת מע"ז, אבל רבי לומד דין זה מעליה עליה, דבעי דווקא חיי"כ, וא"כ לדידיה אין לימוד מפסח וי"ל דלדידיה באמת בעינן לאו ואזהרה, וכל הגמ' במכות רק לרבנן.

ועוד הקשה רעק"א דגם בשיטת הרמב"ם עדיין ק', דפשוט דבריו ריש שגגות מבואר נמי כרש"י דאין קרבן אלא במקום לאו, וכן מפורש בדבריו בספר המצוות סוף שורש י"ד, וכן הוא בפיה"מ כאן דליכא קרבן בפסח ומילה דליכא לאו, וכבר תמה הלח"מ (סנהדרין פי"ח ה"ב) על הרמ' שהוא נגד הגמ' במכות דקרבן לא בעי אזהרה. והרי להרמ' ק' דאם פסק כרבי א"כ הוי לאו שניתן לאזהרה והרי קיי"ל דאין לוקין עליו ולמה בחייבי כריתות לוקים הלא הוי לאו שניתן לאזהרת קרבן. וביישוב אחר של רש"י והרמ', מבואר בדברי רעק"א שם בקצרה תו"ד, וכן באבי עזרי (סנהדרין פי"ח), דבאמת שני דברים הם, סוגיא במכות היינו אזהרה, וע"ז אמרו דא"צ אזהרה, ומ"מ יש עוד דין דפסח ומילה אין קרבן, והטעם דומיא דע"ז.

בסיפא של המשנה בדין שוגג. פירש"י כמה היכ"ת של השוגג שלא ידע בכלל דחתיכה זו אסורה, סבר שהיא אשתו וכו', חלב כסבור שומן וכו'. ובאמת דין זה אינו פשוט, ותוס' להלן (יט, ב) כתבו דכה"ג הוי בכלל מתעסק דסביבת העבירה הוא שלא ידע שהוא אסור בכלל, אבל רש"י באמת פליג בכמה מקומות, ובאותה חתיכה הוי שוגג, וכן האריך באחיעזר (ח"ג סי' נז) וע' להלן דף יט ליתר אריכות. וכתבו התוס' דלשיטתם שוגג שחייב חטאת היינו טעות בדין, שחשב שהוא מותר ולא שטעה במציאות. אבל באמת רש"י סיים כאן דאם אומר מותר אינו חייב קרבן כלל דאינו שוגג אלא אנוס. וע' להלן דף ג' ליתר אריכות במחלוקת זו לגבי אומר מותר.

ע"ב

נזיר שנטמא טומאות הרבה. באמת בגמ' נזיר (יח, ב) יש עוד דיעות דאינו מתחיל עד אחר הבאת הקרבנות ביום ח' בפועל, ובזה נחלקו רבנן ור' ישמעאל אם תלוי בחטאתו או רק באשמו, ע"ש. וע"ש בתוס' דמשמע בגמ' כאן דלרבנן דריב"י באמת מתחיל מיד ביום ח' בלי קרבן כלל, נמצא ד' דיעות. והרמ' למעשה פסק כחכמים שם דתלוי בחטאתו, ואעפ"כ הביא דין המשנה להלן בנזיר שנטמא טומאות הרבה, ע"ש הלכות נזירות (פ"י הטו), וכבר תמה הכס"מ שם דזה נגד הגמ' כאן דמאחר שהוא מתחיל רק ביום ח' א"כ אז כבר חייב ב', ולפני כן ביום ז' הוי טומאה אריכתא. וכתב דבע"כ הגמ' כאן רק לאפוקי שיטת חכמים דריב"י, אבל לחכמים שם דממתין עד החטאת שפיר יל"פ כן המשנה, ותמה הלח"מ עליו דסו"ס אינו מובן וכו"ל, דלפני הקרבנות הוי נמי כטומאה אריכתא ואח"כ חייב ב' קרבנות. ולמעשה נקט דעד קרבנותיו הוי טומאה אריכתא ואינו חייב אלא א', וכ"כ בקר"א בנזיר שם דף יח, אבל בחי' הגרא"ל מאלין (ח"ב סי' סג) האריך די"ל בי' דברי הכס"מ, דהגמ' כאן דהוי טומאה אריכתא היינו יום ז', וביום ח' לרבנן חייב ב', אבל לחכמים שם דתלוי בקרבנות, אז באמת לא אמרינן דהוי טומאה אריכתא עד הקרבן, דכל סברא זו רק לחכמים דממתין עד יום ח' והיינו דיום ז' לא דהוי טומאה אריכתא, אבל לחכמים שם זה שממתין ביום ח' לחטאתו הוא דין צדדי, וביום ח' לא הוי טומאה אריכתא, ושפיר משכח"ל דנמטמא לפני חטאתו ולא הוי טומאה אריכתא, וע"ש מדין יצאה לשעה הראויה לקרבן, ע"ש באורך.